

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยว
โดยชุมชน: กรอบแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่

The Role of Local Administrative Organizations in Promoting Community-
Based Tourism Management: New Public Management (NPM) Approach

¹ดั่งนภสร ณ ป้อมเพชร และ ²ธีรภัทร กิจจาร์ักษ์

¹Darngnapasorn Na Pombejra and ²Teeraphat Kitjarak

โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

¹School of Law and Politics, Suan Dusit University

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

¹Corresponding Author. E-mail: politics.environment@gmail.com

Received November 18, 2024; Revised December 12, 2024; Accepted December 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และมุ่งประเด็นในการบูรณาการแนวคิดในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวร่วมกับมุมมองในการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (A New Public Management: NPM) โดยให้ความสำคัญต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนา และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่ของตนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสร้าง ความยั่งยืนตามเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) เนื่องจาก การท่องเที่ยว ในระดับชุมชนในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของภาคอุตสาหกรรมบริการที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติทั้งในมิติชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยได้ปรากฏเป็นเป้าหมายทั้งในระดับยุทธศาสตร์และระดับนโยบายของชาติ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการจัดทำแผนและโครงการ ทั้งนี้ การส่งเสริมและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึง เป็นภารกิจที่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นในพื้นที่จะต้องนำไปปฏิบัติและรับผิดชอบ บทความนี้ได้ศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิด การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งสรุปได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อยกระดับ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยจำเป็นต้องประยุกต์ใช้และบูรณาการแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรมจึงจะทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ของชาติได้

คำสำคัญ: บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่; แนวทางแบบบูรณาการ

Abstract

This article examines the role of local government in promoting community-based tourism management, focusing on how community tourism concepts can be integrated with the New Public Management (NPM) framework. It highlights the importance of local government in developing and supporting communities to enhance their potential and transform their areas into quality tourist destinations. This process aims to achieve sustainable development in line with the objectives of the National Tourism Development Plan No. 3 (2023–2027). Community-based tourism a vital sector in the service industry, making significant contributions to national development in social, economic, environmental, and community aspects. It aligns with strategic and national policy with state agencies responsible for planning and implementing related project. Therefore, promoting and managing CBT is a key responsibility for local authority. The article examines documents and research related to the role of local administrative organizations in developing community-based tourism (CBT) within the framework of the New Public Management (NPM) approach. The findings conclude that local administrative organizations play a crucial role in enhancing the management of community-based tourism. To achieve efficiency and align with national strategic goals, it is essential for the local administrative organizations and communities to apply and integrate relevant tourism management concepts into concrete management practices.

Keywords: Role of Local Administrative Organizations; Community-Based Tourism;

New Public Management Approach; Integrated Approach

บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับกรอบแบบและจัดการของชุมชนเจ้าของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยววันนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแนวธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้นักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งนี้ การท่องเที่ยวในระดับชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยปัจจุบันได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้วยแนวทางในการปฏิบัติที่มุ่งเน้นถึงการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วน และคำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ การส่งเสริมความมั่นคง มั่งคั่ง และความยั่งยืนของประเทศ ซึ่งจะเห็นได้ว่า การที่ชุมชนสามารถพัฒนาพื้นที่ของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพย่อมเป็นการยกระดับชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในท้ายที่สุด ดังนั้น ภารกิจในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชุมชนจึงต้องมีการจัดการที่จะสามารถตอบสนองนโยบายขั้นสูงสุดให้แก่ทั้งนักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงสิทธิ

ผลประโยชน์ของประชาชน ชุมชนเจ้าของพื้นที่ให้บริการ โดยในการบริหารจัดการนี้ จึงเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งภายใต้หน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ชุมชนสามารถได้รับการพัฒนาเป็นองค์กรชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและนำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนได้ โดยได้รับการส่งเสริมจากองค์กรทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และระดับชาติ เนื่องจาก การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรภาครัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับชุมชนที่สุด จึงจำเป็นต้องสังเคราะห์แนวความคิด หลักการ จากเป้าหมายตามยุทธศาสตร์และนโยบายในระดับชาติให้ได้มาซึ่งแนวทางในการปฏิบัติในรูปแบบของแผนงาน โครงการ และการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องสอดคล้องกับภาครัฐ ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการเสริมแรงให้แก่ชุมชนในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น โดยการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทุนเดิมอยู่แล้วนั้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สามารถสร้างรูปแบบ แนวทาง กระบวนการในการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนผนวกกับศักยภาพของท้องถิ่นหรือชุมชนเอง ก็จะเป็นโอกาสของการยกระดับมาตรฐานของการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นและนำมาซึ่งการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในท้ายที่สุด (สรพรพลสิทธิ์ ชมภูษ และคณะ, 2565)

จากเป้าหมายของการส่งเสริมภาคธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติ รวมไปถึงการนำนโยบายไปดำเนินการเป็นแผนปฏิบัติการในระดับท้องถิ่น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการค้นหาวิธีการดำเนินการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอสภาพการณ์ของภาคการท่องเที่ยวในประเทศไทย ในประเด็นของการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) ในบริบทของการพัฒนา รวมไปถึง ผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพและสนับสนุนชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยบทความนี้จะใช้ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และข้อสรุปที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและการบริหารจัดการขององค์กรต่อไป

สภาพการณ์ทั่วไปของการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การท่องเที่ยวนับว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการและเป็นกิจกรรมทางพาณิชย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของหลายประเทศ โดยประเทศไทยนั้นเป็นจุดหมายปลายทางที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งตั้งแต่ ปี 2560 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น และรายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เฉลี่ยประมาณ 65%

ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด ในขณะที่ภาษีทางตรงจากการจับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยวอยู่ที่ประมาณ 3% ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด (วัชรภรณ์ หวังพงษ์, 2566) ซึ่งรายได้ที่ได้จากภาคการท่องเที่ยวเหล่านี้ถือว่าเป็นแหล่งเงินในการช่วยสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายประจำปีของรัฐบาลในการดำเนินภารกิจพื้นฐานและนโยบายต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศไทย เนื่องจากสามารถก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะของการจัดการที่ตอบสนองกระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (สุจิตรา ยางนอก และคณะ, 2566) ซึ่งในปัจจุบัน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น เนื่องจาก ชุมชนจะสามารถร่วมกันสร้างคุณค่าพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีมีคุณภาพพร้อมไปกับการยกระดับเศรษฐกิจ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism – CBT) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การวางแผนและการตัดสินใจร่วมกันเป็นบทบาทสำคัญของชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ธุรกิจท้องถิ่น องค์กรรัฐ และเอกชน พร้อมจัดตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนหลากหลายและกำหนดหน้าที่ชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ การบริการ และการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งช่วยสร้างรายได้และความภาคภูมิใจในชุมชน แทนการพึ่งพาผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง
3. การแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนควรดำเนินการอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เพื่อป้องกันการผูกขาดรายได้ และส่งเสริมให้ทุกคนได้รับประโยชน์ รายได้บางส่วนควรถูกนำไปจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน เช่น ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนการอนุรักษ์ และดำเนินโครงการที่เป็นประโยชน์ในระยะยาว
4. การสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนจากภายนอกเป็นสิ่งสำคัญ โดยชุมชนควรร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น หน่วยงานรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายนานาชาติ เพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ สร้างให้เกิดมาตรฐานที่เป็นสากล และสร้างความยั่งยืน

5. การประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องช่วยวิเคราะห์ความสำเร็จและแก้ปัญหาในการดำเนินงาน โดยใช้ข้อมูลจากสมาชิกชุมชน ผู้เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาปรับปรุงการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของทุกฝ่ายในอนาคต

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ นอกจากการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืนแล้ว ชุมชนยังต้องมีการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผล พร้อมทั้งมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในระยะยาว

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการพัฒนา

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจาก เป็นรูปแบบของการจัดการที่ตอบสนองกระบวนการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งการสร้างคุณค่าพื้นที่ของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีมีคุณภาพจะนำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจ และทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างเนื่อง แม้กระนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงยึดหลักการและเป้าหมายในการสร้างให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันเป็นหลักการสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในบริบทตามหมุดหมายที่ 2 ซึ่ง สรรพสิทธิ์ ชมภูษ และคณะ (2565) ได้สรุปจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ดังนี้

1. เสริมสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จะต้องมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ อันประกอบไปด้วย

มิติด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวไม่ให้ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมากเกินไป เช่น การลดปริมาณขยะ การจัดการทรัพยากรน้ำ และการป้องกันการทำลายระบบนิเวศ

มิติด้านวัฒนธรรมและชุมชน โดยมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ให้ความเคารพและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ จะต้องมีการทำงานร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายตามบริบทในแต่ละพื้นที่ รวมไปถึง การรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้ถูกทำลายและสามารถถ่ายทอดต่อไปได้

มิติด้านเศรษฐกิจ เนื่องจาก การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นได้หมายรวมถึงการกระจายรายได้ไปยังชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะในบาง

พื้นที่หรือเพียงกลุ่มธุรกิจใหญ่ ดังนั้น การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่สร้างโอกาสอย่างเสมอภาค

2. ส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวที่คำนึงถึงอนาคต โดยการจัดการการท่องเที่ยวจะต้องไม่ใช่เพียงแค่การสร้างรายได้ในระยะสั้น หากแต่การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นจะต้องมองไปถึงผลกระทบระยะยาวอย่างรอบด้านต่อทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบ

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการกระจายการท่องเที่ยวและรายได้ โดยการสนับสนุนให้จุดหมายหรือแหล่งท่องเที่ยวไม่กระจุกตัวอยู่เพียงแต่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม แต่ต้องส่งเสริมให้มีการกระจายไปยังพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างทั่วถึงและยั่งยืน ทั้งนี้ การเกิดพื้นที่การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นก็เพื่อที่จะให้ชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้นสามารถพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้

5. สร้างมาตรการในการควบคุมและจัดการจำนวนนักท่องเที่ยว โดยวางแผน ระเบียบ และมาตรการในการกำหนดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งวัฒนธรรม โบราณสถานทางประวัติศาสตร์ เหล่านี้เพื่อไม่ให้เกิดความแออัดและก่อให้เกิดปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 มีบริบทที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางในการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนท้องถิ่นอันเป็นเป้าหมายให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผู้มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างหลายฝ่ายที่มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีหลายระดับ มีความหลากหลาย รวมไปถึงอยู่บนพื้นฐานทรัพยากรที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพโดยทั่วไป ย่อมประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหลายฝ่าย ซึ่ง จักรกฤษณ์ ไชยรินทร์ (2562) ได้สรุปถึงผู้มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้เสีย ดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่น ผู้ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ดังนั้น ชุมชนท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการตัดสินใจและดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยตรง เนื่องจากเป็นผู้รู้จักและเข้าใจพื้นที่ของตนเองมากที่สุด ซึ่งชุมชนต้องมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เช่น การจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึง การให้บริการนักท่องเที่ยว

2. องค์การภาครัฐ เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกๆระดับไม่ว่าจะเป็นเชิงพื้นที่หรือเชิงสถาบันผู้รับผิดชอบ นั้นคือ ระดับชุมชนท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค จนถึงระดับชาติ โดยมีบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการออกนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน การให้การสนับสนุนทางการเงินและงบประมาณรวมถึงการสนับสนุนด้านความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดการฝึกอบรมหรืออบรมเชิงปฏิบัติการให้กับคนในชุมชน

3. องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ None Government Organizations (NGOs) ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา อาจมีการให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เทคนิคและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนได้ โดยเฉพาะ ในด้านที่อาจต้องใช้ความเชี่ยวชาญ เช่น ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรม และการพัฒนาทักษะสมาชิกชุมชน โดยทั่วไปองค์กรพัฒนาเอกชนมักมีความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ และมีบทบาทในการให้คำปรึกษา การช่วยเหลือในการพัฒนาโครงการ และการสร้างเครือข่าย

4. ผู้ประกอบการท้องถิ่น ซึ่งนับได้ว่าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ เนื่องจาก เป็นภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การให้บริการที่พัก อาหาร และการขนส่ง เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาในฐานะเป็นหน่วยที่ต้องมีการจัดทำธุรกิจที่สอดคล้องกับเป้าหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นผลที่จะทำให้เกิดการให้บริการที่มีคุณภาพ ยกกระดับเศรษฐกิจและสร้างรายได้รวมถึง สามารถเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้

5. นักท่องเที่ยว ในฐานะผู้ใช้บริการจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นผู้ที่สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมและการใช้บริการท่องเที่ยว อันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบและวิถีปฏิบัติของชุมชน มีความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในชุมชนนั้น

6. สถาบันการศึกษาและนักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านการสนับสนุนองค์ความรู้ผ่านการวิจัย สามารถส่งเสริมความรู้และข้อมูลที่ช่วยในการวางแผนและตัดสินใจเผยแพร่ความรู้ผ่านการจัดสัมมนาและการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น

7. สื่อมวลชน เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์คุณค่าของการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างการรับรู้ในวงกว้าง ดังนั้น สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบในการรายงานข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และการสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนด้วย

8. หน่วยงานภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันสามารถเป็นผู้ที่มีบทบาทในสนับสนุนด้านการเงิน การลงทุน และการจัดการโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ด้วยเป้าหมาย ในการสร้างภาพลักษณ์หรือประชาสัมพันธ์ขององค์กร หรือด้วยความรับผิดชอบสาธารณะ หากแต่หน่วยงาน ภาคเอกชนต้องมีความรับผิดชอบต่อบทบาทที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน อย่างไรก็ตาม ภาคเอกชน อาจมีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันกับชุมชน ซึ่งการสนับสนุนการตลาดและประชาสัมพันธ์ การพัฒนาสินค้าและบริการจะต้องสอดคล้องกับบริบททางด้านอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่

สรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบไปด้วยผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย จึงต้องอาศัย การร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ในระยะยาวต่อชุมชนและสังคม ซึ่งในบทความนี้จะมุ่งประเด็นไปที่บทบาทขององค์กรภาครัฐ ที่มีความเกี่ยวข้องพันกับชุมชน นั่นคือ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะกล่าวในส่วนถัดไป

บทบาทขององค์กรภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดยหลักหน้าที่และความรับผิดชอบภายใต้การบริหารราชการแผ่นดิน องค์กรภาครัฐมีหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากองค์กรภาครัฐเป็นผู้ กำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากร และให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน เพื่อให้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ จากการขับเคลื่อนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) โดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ แห่งชาติ (2565) ได้สรุปบทบาทสำคัญขององค์กรภาครัฐ ดังนี้

1. บทบาทในการกำหนดนโยบายและกฎหมาย โดยองค์กรภาครัฐมีบทบาทในการกำหนด นโยบายที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น โดยนโยบายดังกล่าวควรสอดคล้อง กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และการกระจาย รายได้อย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ องค์กรหรือหน่วยงานรัฐยังมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย และ ระเบียบข้อบังคับขององค์กรภาครัฐมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อสร้างกรอบการทำงานที่ชัดเจนและเป็นธรรม เช่น การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การควบคุมปริมาณ นักท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

2. บทบาทในการสนับสนุนด้านการเงินและทรัพยากร ในรูปของการจัดสรรงบประมาณ และเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาล เพื่อใช้ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกผ่านโครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงการให้การสนับสนุนทรัพยากรทางกายภาพและเทคนิค เช่น เทคโนโลยี อุปกรณ์การฝึกอบรม หรือ บริการให้คำปรึกษาทางเทคนิค นอกจากนี้ยังสามารถจัดตั้งกองทุนเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนโครงการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนได้อีกด้วย

3. บทบาทในการพัฒนาศักยภาพชุมชน ซึ่งมีรูปแบบในการจัดการฝึกอบรมและอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยหน่วยงานของรัฐบาลเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น ทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ ทักษะการจัดการธุรกิจ การตลาด และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึง รัฐบาลสนับสนุนผ่านการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ และเผยแพร่ให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. บทบาทในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ ซึ่งหน่วยงานของรัฐบาลในทุกระดับที่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ผ่านสื่อมวลชน แคมเปญโฆษณา หรือการจัดงานแสดง สินค้าท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเหล่านั้น

5. บทบาทในการประเมินผลและติดตามการพัฒนาการดำเนินงาน ซึ่งการประเมินผล การดำเนินงานของโครงการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปเพื่อตรวจสอบความสำเร็จและปัญหาที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง โดยหน่วยงานของรัฐบาลจะต้องมีการติดตาม และควบคุมดูแลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาดังกล่าวได้ดำเนินไปตามแนวทางที่กำหนดและป้องกันปัญหาความขัดแย้งอื่น ๆ ในชุมชนที่อาจเกิดขึ้น

6. บทบาทในการสนับสนุนด้านกฎหมายและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยองค์การภาครัฐจะต้องออกกฎหมายที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น การควบคุมการใช้ทรัพยากร การจัดการพื้นที่คุ้มครอง และการสนับสนุน การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึง รัฐบาลจะต้องมีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด

สรุปได้ว่า องค์การภาครัฐมีบทบาทครอบคลุมในทุกด้านของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การสนับสนุนทางการเงินงบประมาณและทรัพยากร การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพ การส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ การประเมินผลและติดตามและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม บทบาทเหล่านี้มีความสำคัญในการทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีผลกระทบที่ดีต่อชุมชน รวมไปถึง บทบาทในการสนับสนุนด้านกฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งเสริม การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสามารถยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมีมาตรฐาน

การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวคิดการจัดการ ภาครัฐแนวใหม่

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนเพราะเป็นหน่วยงานรัฐที่ใกล้ชิดกับชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวที่สุด โดย สุภัทธานีย์ ขุนสิงห์สกุล (2565) ได้ศึกษาการนำแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งการวิจัยในบริบทของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า แนวคิดการจัดการภาคีรัฐแนวใหม่สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและส่งเสริมให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยได้นำไปพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ในการจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงถนนระบบคมนาคมขนส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวและสร้างความสะดวกสบาย รวมไปถึง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกขึ้น

2. ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ และสุขภาพ โดยเน้นความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มให้พื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

3. ยุทธศาสตร์ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ที่มุ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์และรูปแบบการสื่อสารสมัยใหม่ สร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง และจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ยุทธศาสตร์ในการมุ่งยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล โดยปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ความสะอาด ความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมพัฒนามาตรฐานการบริการของผู้ประกอบการ เพื่อให้สามารถแข่งขันในระดับโลกตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ให้มีความรู้ด้านภาษาและการบริการที่ดี สร้างจิตสำนึกในการต้อนรับพร้อมยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

6. ยุทธศาสตร์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคและระดับประเทศ

7. ยุทธศาสตร์ด้านการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยต้องให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ ด้วยการจัดทำฐานข้อมูลที่ทันสมัย ติดตามผลการดำเนินงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและประเทศ

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา

แนวคิดสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน คือ แนวคิดในการทำงานร่วมกับองค์กรภาคส่วนอื่น และการสร้างเครือข่าย เนื่องจาก การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเองย่อมมีข้อจำกัด ซึ่ง จักรกฤษณ์ ไชยรินทร์ (2562) ได้สรุปการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า นอกจากศักยภาพของชุมชนในพื้นที่แล้ว

ภาคส่วนอื่น รวมไปถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพราะเป็นหน่วยงานรัฐที่ใกล้ชิดกับชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวที่สุด

พระมหาจันทน์ สิริวัฒน และคณะ (2563) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยได้สรุปว่า ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนนั้น องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นได้มุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมตั้งแต่การกำหนดทิศทางการพัฒนา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน และการบริหารทรัพยากรอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทในด้านกฎหมายตามที่ พรศ.นัย วรรณพัฒนธาดา (2565) ได้ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและจัดการบริการสาธารณะ ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการออกกฎหมายเฉพาะพื้นที่ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความ เข้มแข็งและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

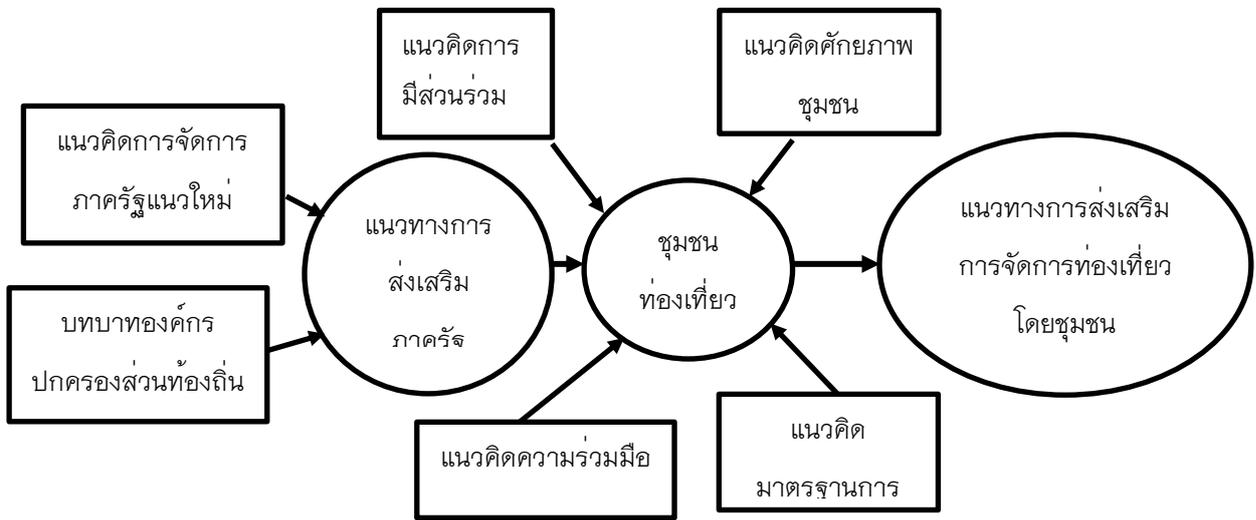
นอกจากบทบาทหน้าที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อชุมชนในด้านการ ท่องเที่ยวแล้ว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจะบรรลุความสำเร็จสู่ความยั่งยืนได้จึงต้อง ใช้การบริหารจัดการที่ตีร่วมกับศักยภาพชุมชนด้วย ซึ่งจิราณี พันธ์มูล และคณะ (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เรื่อง ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยสรุปได้ว่า ชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรพื้นที่ เพื่อการท่องเที่ยวต้องมีศักยภาพด้านทรัพยากรบุคคล และที่สำคัญที่สุด ชุมชนต้องมีศักยภาพในการบริหาร จัดการแบบมีส่วนร่วม เนื่องจาก ชุมชนต้องการการสนับสนุนในด้านการบริหารจัดการ การสร้างเครือข่าย การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ

ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอีกประการหนึ่ง คือ ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง ซึ่ง สุรเจต ไชยพันธ์วงษ์ (2563) ได้ศึกษาถึงการนำแนวคิดความร่วมมือ ไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจาก แนวคิดความร่วมมือมีลักษณะเป็นการนำความรู้ และประสบการณ์จากทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ทรัพยากรและผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการมาร่วมกัน ในการตัดสินใจและการวางแผน ทำให้มีการรับรู้มุมมองที่หลากหลาย มีการประสานงานที่คำนึงถึงผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นในทุกมิติ ด้วยความร่วมมือความรับผิดชอบจากทุกภาคส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม

นอกจากนี้ แนวคิดความร่วมมือยังช่วยสร้างความเป็นมาตรฐานในการบริหารจัดการและเพิ่ม ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิผลสูงสุดและยั่งยืนในระยะยาว ด้วยการใช้แนวทางในการ

จัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาสร้างแนวเพื่อยกระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยสามารถประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ เช่น มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Base Tourism Standard-CBT) มาตรฐาน BCG และ มาตรฐาน CTs เป็นต้น ซึ่งแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวทั้งหมดสามารถบูรณาการร่วมกันและนำไปประยุกต์ใช้ตามแนวทางของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่สามารถสร้างกระบวนการในการจัดการที่มีประสิทธิภาพให้แก่องค์กรภาครัฐ รวมไปถึงสร้างความโปร่งใส ความเป็นธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายในการสร้างความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ (ฉัตรชัย นาถภัทลอย, 2563; รัฐธรรมนูญ โฉมใหม่, 2566)

ดังนั้น บทความนี้จึงเสนอแนวทางในการสร้างบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการบูรณาการแนวความคิดในการจัดการชุมชนร่วมกับแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ภายใต้ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน :

แนวทางแบบบูรณาการตามกรอบแนวความคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่

จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องประยุกต์ใช้แนวคิดในการบริหารจัดการที่หลากหลาย ซึ่งในการที่รัฐจะสนับสนุนองค์กรชุมชนท่องเที่ยวให้มีความสามารถในการจัดการชุมชนด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ประกอบด้วยภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการนำองค์ความรู้ภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่ดีในการนี้ ชุมชนท่องเที่ยวก็ต้องพัฒนาตนเองภายใต้แนวคิดที่สำคัญ ประกอบด้วย แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ซึ่งเป็นการแสดงถึงความต้องการและสนใจที่จะมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาชุมชนต่อไป เนื่องจาก แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมการรักษาคู่ครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ซึ่งต้องการพลัง

ของชุมชนอย่างมาก โดยชุมชนยังต้องพัฒนาตนเองภายใต้แนวคิด แนวคิดศักยภาพชุมชน (Community Potential) ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องศักยภาพของชุมชนมีความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในทุกมิติ เช่น ในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การส่งเสริมการรักษาคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกที่เกิดขึ้นจากชุมชนที่จำเป็นต้องใช้ศักยภาพของตนในการส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยต้องมีการจัดการร่วมกันให้เป็นไปตามกระบวนการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ร่วมกับองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ

การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องใช้แนวคิดความร่วมมือหรือการจัดการร่วม (Co-management) โดยดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมบริหารจัดการทรัพยากรและพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งชุมชนควรพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Tourism Standard) เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ เช่น การรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว มาตรฐานดังกล่าวจะช่วยยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่นิยมและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2565)

สรุป

บทความนี้ได้วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเน้นถึงความสำคัญของการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ การพัฒนาทักษะบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการวางแผนบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนและประสานงานกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.(2565). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3*

(พ.ศ.2566–2570). สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2567,จาก

https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ranong/download/article/article_20230418122435.pdf.

จักรกฤษณ์ ไชยรินทร์. (2562). *การอนุรักษ์ฟื้นฟูและการจัดการจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันนโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยรังสิต.

- จิราณีเย์ พันมุล, วโรทัย สมมิตร, และอนุสรณ์ แซ่จันท์. (2562). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 1(3), 234-245.
- ฉัตรชัย นาถ้ำพลอย. (2563). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 2(2), 461-470.
- พชรดนัย วัชรธนพัฒนธาดา. (2565). ความสัมพันธ์ของการบังคับใช้กฎหมายด้านการท่องเที่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(2), 237-247.
- พระมหาจางงค์ สิริวิณโณ บั้วลี มณีแสง และภรณ์ชิลลา น้อยเจริญ. (2563). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 11(1), 1-12.
- รัฐธรรมนุญ โมลาแสง.(2566). แนวคิดและทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของการจัดการภาครัฐแนวใหม่. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 1(1), 38-52.
- วัชรภรณ์ หวังพงษ์. (2566). Budget watch ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่างชาติต่อการบริโภคภาคเอกชนในประเทศไทยช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19. กรุงเทพฯ: สำนักงานประมาณรัฐสภา.
- สรรพสิทธิ์ ชมภูษ, ทิวากร แสร์สุวรรณ, ศิริจินดา สอนมาตี, และ โชติ บดีรัฐ. (2565). บริบทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารร้อยแก่นสาร*, 7(3), 410-424.
- สุจิตรา ยางนอก, ลัญจกร นิลกาญจน์ และปัญญา เลิศไกร. (2566). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืน. *มนุษยสังคมสาร (มสส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 21(2), 279-300.
- สุภัทนีเย์ ขุนสิงห์สกุล. (2565). การจัดการภาครัฐแนวใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. สักทอง: *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 28(1), 65-78.
- สุรเจต ไชยพันธ์พงษ์. (2563). แนวคิดว่าด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง 4 แนวคิด. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 21(2), 307-326.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2566). *บทบาทองค์กรภาครัฐด้านท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ:สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2565). *เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).